

До
Ректора на
Варненския свободен университет
„Черноризец Храбър”

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “ДОКТОР”, професионално направление „Икономика”, докторска програма „Световно стопанство и МИО”

Автор: **ИВО ВЕСЕЛИНОВ ЙОЦОВ**

Тема: **"Управление на международни инвестиционни проекти и особености на инвестиционния процес в условията на българската икономика и политика"**

Научен ръководител: проф.д.ик.н. Лилия Каракашева

Рецензент: доц.д-р Иван Стойчев, УНСС – София

научна специалност:Световно стопанство и МИО

Дисертационният труд на ИВО ЙОЦОВ е посветен на интересна и **актуална тема** с практическа значимост. Заслужава внимание констатацията, че разглежданите в дисертационния труд проблеми са сравнително добре изследвани от световната икономическа наука. „Със смяната на икономическата система и отварянето на българската икономика възниква и необходимостта от системно проучване на същността и особеностите на инвестиционния процес и управлението на проекти в България“ (с. 11). Въпреки множеството публикации в тази област, той счита, че динамиката на инвестиционната среда води до непълноти в цялостна картина на инвестиционния процес и управлението на проекти. По този начин той обосновава актуалността на предлагания проект за дисертационен труд.

Докторантът избира за **обект** на своето изследване същността и развитието на международните инвестиционни проекти. Аспектът

(предметът), който докторантът изследва, е свързан с управлението на инвестиционни проекти в условията на българската икономика и политика.

Конкретните цели на изследването са в посока на теоретично осмисляне на същността на инвестиционния процес и проектите за неговото осъществяване в интернационална среда, инструментариума за управлението на тези проекти, включително за оценка на ефективността на проектите и управлението на риска и тяхното прилагане при анализа на практиката на български и чуждестранни фирми при осъществяване на преки чуждестранни инвестиции в България.

Във връзка с това е формулирана **тезата** на автора, че са необходими и задължителни „анализът и оценката на същността и специфичните характеристики на инвестиционния процес и инвестиционния проект в сложните условия на международната бизнес среда. Управлението на проекта е решаваща предпоставка и условие за постигането на икономическа и финансова ефективност при изпълнението на проекта” (с.12-13).

Посочените цели на изследването са по-скоро **задачи**, които докторантът си поставя:

- Изясняване на основните характеристики, обекти, цели, фактори на развитие и планиране на инвестиционния процес;
- Анализиране на структурата, методите, функциите и системите за управление на проекти във всички фази от жизнения цикъл на инвестиционния проект;
- Проучване на методите за оценка ефективността на проекта;
- Управлението на риска, както по хода на инвестиционния процес, така и при управлението на инвестиционните проекти.

На тази основа са обобщени проблемите при изпълнението на инвестиционните проекти в условията на българската икономика и политика,

формулирани са изводи и препоръки с изследователски и практико-приложен принос.

С оглед решаването на тези задачи е структуриран и дисертационният труд. Той съдържа увод, три глави, заключение и приложение в обем от 262 страници. В логическа последователност се разработват теоретико-постановъчният фундамент на изследването, методологическите измерения на управлението на риска при инвестиционния процес и международните инвестиционни проекти и практическите проблеми при управлението на тези проекти в български условия.

В глава първа са систематизирани основни теории за инвестиционния процес и управлението на международни проекти. Разгледани са характерните особености, обектите, целите, факторите и планирането на осъществяването на инвестиционния процес. Особено внимание е отделено на управлението на проектите през всички стадии на жизнения им цикъл.

Във втора глава авторът привежда аргументи за необходимостта от управление на риска и методологическите проблеми при оценката на риска при инвестиционния процес и преките инвестиции.

Глава трета предлага системен поглед към практическите проблеми при инвестиционния процес и управлението на международни инвестиционни проекти в условията на българската икономика и политика. Концентрацията е върху слабостите и рисковете на осъществяването на инвестиционна дейност от наши и чужди компании в България.

Научният анализ на избраната тематика е осъществен на основата на 121 български и чуждестранни **литературни източници**, от които 42 на кирилица, 79 на латиница и 19 интернет сайта, обобщен е опитът на български фирми и компании от развитите страни, които изпълняват инвестиционни проекти. Свободното владение на английски език е позволило

на докторанта да се позове и да използва вижданията на утвърдени автори в тази област. На тяхна основа авторът изгражда изследване на добро научно равнище като формулира свои виждания по дискуссионни въпроси на инвестиционния процес и управлението на международни инвестиционни проекти. Литературните източници са използвани творчески, а позоваването на цитираните автори е коректно и добросъвестно. В работата си докторантът използва информация, която е систематизирала и обработил в 75 фигури, 11 таблици и 4 приложения.

Високата оценка на дисертационния труд като цяло е основание и за конкретизиране на **научните постижения** с характер на принос за теорията и подпомагане на практиката:

1. Намерен е сполучлив баланс между икономически, управленски и финансови аспекти в изследването на сложните проблеми на инвестиционния процес и управлението на международни проекти. Изложението е структурирано добре на основата на сравнителния и системния подход, съчетание на историческия с логическия подход към изследваната тематика, индуктивни, дедуктивни и традуктивни методи (с.14). Съдържанието, структурата на изложението, доказаните връзки и зависимости между отделните въпроси в хода на работата показват познаване на третираната материя.

2. Самият подбор на проблемите и начина на тяхното изследване и представяне обосновават компетентност и професионализъм като значими достойнства на представения труд. При анализа на вижданията на български и чуждестранни автори прави впечатление прецизното използване на понятията и умението на докторанта да обобщава същностни характеристики на инвестиционния процес и рисковете при управлението на международни

проекти. Доказани са възможности за задълбочена и комплексна аналитико-оценъчна дейност, посветена на високо специализирана и сложна проблематика. Направеният анализ обогатява познанията за същността и характеристиките на отделните стадии на инвестиционния процес и интегрирането на групите от дейности при подготовката и изпълнението на инвестиционния проект.

3. В контекста на критичния анализ на възгледите на различни изследователи за системата от фактори, които оказват влияние върху инвестиционния процес, докторантът доразвива идеята за видовете инвестиционни проекти, класифицирани по различни критерии.

4. Положителен момент е представената концепция за бизнес ориентираното управление на проекти, насочено към постигането на стратегическите цели пред фирмата по най-ефективен начин. Това позволява на докторанта да структурира стратегически и оперативни рискове при изпълнение на инвестиционните проекти.

5. Постигание на докторанта са анализът и обобщенията за същността и измеренията на риска при подготовката изпълнението на международни проекти. Направени са обобщения за глобалните рискове и тяхното влияние върху преките чуждестранни ивестии в България. Разработена е методика за определяне на проектния риск посредством „профил на риска“, като е направен задълбочен анализ и оценка на конструиращите го величини.

6. Изводите за тенденциите в развитието на преките чуждестранни инвестиции в България и факторите, които обуславят тяхната динамика, доразвиват познанието в тази област.

7.Обобщенията в края на всяка глава и заключението отразяват основните изводи и препоръки от изложението. Съществено достойнство на дисертационния труд е добрият професионален, ясен и точен език, на който се предлагат сложни проблеми.

8.Представеният труд е дело на автора. Използваната специализирана литература е интерпретирана от негови позиции на основата на практиката и опита в изследването в посочената област. Самият подход към изследването, структурата и изложението, както и прецизният научен апарат доказват личния принос на автора на дисертационния труд.

9.Съдържащите се в дисертационния труд приноси моменти обогатяват съществуващи знания по проблема с възможност за приложение на научните постижения в практиката на българските фирми, които участват в международни инвестиционни проекти.

В дисертационният труд се съдържат и други идеи и предложения за решения в областта на инвестиционния процес, които не е възможно да се обхванат и систематизират в една рецензия. Значителна част от идеите и решенията в дисертационния труд са станали достояние на обществеността чрез **публикациите** на автора по темата на дисертационната разработка. Към труда са приложени една студия (45 с.) и два доклада, публикувани в сборници с доклади от национални конференции. Публикациите са свързани с дисертационния труд и представят идеи от дисертационния труд и постигнати научни резултати от изследванията по темата.

Независимо от високата оценка на дисертационния труд като цяло, могат да се направят и някои **критични бележки**. Отбелязването на по-

важните от тях е необходимо както за точността, така и за пълнотата на извършвания анализ.

На много места изложението има описателен характер или пресъздаване на известни теории, вместо да се акцентира на авторовите оценки и позиции.

Докторантът представя в теоретичната част на своето изследване богат инструментариум за изследване и управление на инвестиционния процес и международните инвестиционни проекти, но преобладаващата част от тях остават неизползвани при анализа на казуса и статистическата информация за динамиката и структурата на преките чуждестранни инвестиции в България. Това е подходяща област за бъдещи изследвания на докторанта.

Считам, че не е необходимо да се дефинират всички понятия, с които авторът борави.

Посочените критични бележки обаче не намаляват високата оценка на дисертационния труд и значимостта на посочените научни постижения с характер на принос в теорията и за развитието и усъвършенстването на практиката. Приносните постижения считам за лично дело на докторанта. В работата си той демонстрира добро познаване на теорията и практиката както зад граница така и у нас в областта на инвестиционния процес и управлението на проекти. С вещина и научен подход представя проблемите, свързани с прилагането на методите за оценка на ефективността на инвестиционните проекти и инструментариума за управление на риска при тяхното изпълнение. Изводите и предложенията в дисертационния труд представят докторанта като изследовател с добра теоретична подготовка, с възможности за творчески обобщения и формулиране на решения за практиката. Научният

подход към изследването на проблемите е подкрепен с много схеми, таблици и диаграми.

В автореферата правилно са отразени съществените елементи от съдържанието на дисертационния труд, методологията и резултатите от изследването. В справката точно и вярно са формулирани приносните постижения .

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид безспорни достойнства на дисертационния труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми и посочените приносни постижения за теорията и особено за практиката, уменията за провеждане на самостоятелно научно изследване, позволявам си да изразя своето мнение да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по професионално направление „Икономика”, научната специалност: “Световно стопанство и международни икономически отношения” на автора на дисертационния труд ИВО ВЕСЕЛИНОВ ЙОЦОВ.

01.12.2014 г.

Рецензент:

София

(доц.д-р И.Стойчев)